

LITERATURA STRAINA

Inima Turcului

Nuvelă de scriitorul turc Aka Ghiunduz

Era tânăr și bogat. Când l-am cunoscut, buzunarele hainei sale erau pline de ruble. Nu știu unde se nascuse, dar știu bine de unde venise. Venise din patria cea veche, din adevăratul câmin al turcilor.

Și îmi povestea despre această patrie, despre țară și despre munții de dincolo de lacul Baical. Pe când povestea se scula în picioare, își încheia mantaua sa cea largă și „orbea cu ochii aprinși de entuziasm.

„Frate”, îmi spunea el, acolo e patria turcilor, acolo e câminul turcesc. Acolo liărește focul care arde domol și tainic. Focul acesta trimite pe coș fumul alb-albăstrui, elegant ca o mireasă. Și după ce se leagă în văzduh, fumul se urcă în coloane subțiri sus, tot mai sus, până în cele mai înalte înălțimi.

„O, cine l-a văzut o dată, acela va trebui să-și mărturisască înăuntrul sufletului său, că focul acesta nu se va stinge în veci!”

Pe când vorbea în felul acesta, cădea dintr'un extaz, într'altul.

Îmi povestea despre stelele care lucesc în nemărginitul cer albastru, ca ochii mistuiți de dor, ai unei logodnice, de luminoasa Cale a lăptelui, care arată drumul spre vesnicie.

Îmi povestea de lumea din țara aceea, care dese ori ca și un disc de aur, rupe acoperământul de nori și apare în toată măreția ei.

Îmi vorbea de nesfârșitele șiruri de zvelți plopi piramidali, de florile și ierburile ce îmbată văzduhul cu aroma lor și care cresc pe stâncile din Turchestan, de numeroasele lăculețe, cari strălucesc ca niște bucăți de oglindă. Îmi mai povestea de întinsele stepe ce sunt așa de albe în vreme de iarnă.

Nu uita să-mi spună și de tinerii cari nimeresc cu tancea din goana calului, de adunările bătrânilor cu barba albă și înaintea cărora beii cei puternici cad în genunchi, iar prinții stau în picioare, cu brațele la piept.

Despre toate acestea îmi povestea tânărul care venise ca un meteor de dincolo de lacul Baical. Iar după ce a terminat de vorbit, și-a încrucișat brațele, eu însă am strigat: „seleam! Salutare fie, țară turcească!”

Tânărul turc dispărură, iar eu am fost prins în vârtejul vieții. Nu ne mai văzusem de cinci ani. Dar în luna Ramazanului, pe când mă găseam — nici eu nu mai știu de ce — la Brusa, cineva m'a apucat de braț, tocmai când eșeam din moscheea cea mare. Ne-am privit în ochi și mi s'a părut că văd înaintea mea un tablou din vis.

„Bietul meu frate, nu mă mai cunoști?” răsuna glasul său.

Da, era el, fiul căminului turcesc, venit de dincolo de Baical! Vreme îndelungată ne am ținut îmbrățișați. Figura îi strălucea de bucurie, iar din ochi-mi curgeau lacrimi.

M'am dat câțiva pași îndărăt, l'am privit de sus până jos și am admirat statura sa înaltă, mijlocul său subțire și umerii săi largi. Purta uniformă albastră care îi dădea o înfățișare viguroasă, la coapsă sabia cu capul de leu pe care strălucea cuvintele „Bahrie-i-șahane”, Marina imperială. Pe braț avea galoane roșii.

Rădea și buzele îi se mișcau sub mustățile subțiri.

„Precum vezi, sunt ofițer turc, să mergem acasă la mine”, mi zise el... Sunt gease luni de când mi-a venit mama de acasă. Biată mamă a străbătut vâi și munți, ca să mă găsească pe mine la Istanbul. De acolo am venit alocia la Brusa. Cu părul ei a freat pietrele de mormânt ale sultanilor și a sărutat mormintele lor. Și-a făcut rugăciunea și a împărșit pomeni la săraci. Locuim într-o casă cu chirie și avem acum în luna Ramazanului mulți musafiri la masă de seară. Vino și tu!”

Ne am dus la casa prietenului meu și am întâlnit acolo stând la usa bucătăriei, o femeie bătrână, care număra boabele dela mătâni și supraveghea ce se petrece în bucătărie. Era mama prietenului meu.

Își scoase de sub șal mână ei străbătută de vine albastre subțiri și mi-o întinse.

Eu m'am grăbit să i-o sărut.

„Ești turc, fiul meu?” mă întrebă bătrâna.

— Da, sunt turc, i-am răspuns.

Ea adăugă: „dacă-i așa, rămâi pururea turc și iubește pe cei ce nu sunt turci!”

După aceea, cu capul făcu un semn scurt femeilor, cari îngrijeau de bucătărie, iar ea începu să numere din nou boabele de mătâni.

Cât de iute și fără de milă trec anii! Încă trei ani pieriseră în vecinie. Aflișam că prietenul meu fusese înaintat la gradul de ofițer. Dar unde era? În părțile europene ale Turciei? În Anatolia?

Această nesiguranță nu dăinu multă vreme. Intr'una din zile am primit o scrisoare pe care erau aplicate mai multe stampe de poștă. Am deschis-o. Era scrisul său, dar conținutul scrisorii glăsuia în felul următor:

„Scumpul meu frate, îți scriu rândurile acestea din spital. Poate că m'ai fi uitat de mult, să nu fii însă supărat pe mine și te rog să nu uiți pe iubita mea mamă.

„Cincă săptămâni în șir am fost în luptă, expus din toate părțile unui foc năpraznic. Baionetele noastre se înroșiseră în sângele dușmanului și steagurile turcești fuseră acoperite de glorie. Din nenorocire, însă, atâtă mi-a fost norocul: acum o săptămână, am fost grav rănit de două ori. O, sunt adânci rănilile acestea. Cel mult mai am de trăit patru sau cinci zile.

„De altfel, un ofițer turc, așa cum sunt eu, n'are voie să trăiască mai mult. Cîne luptă și împrăștie sânge, a-părține la urma urmelor mai mult lui Dumnezeu de cât oamenilor.

„Ori va fi îngropat sub ruinele unei fortărețe, ori va cădea victima unui glonț. Tu ești turc, iubitul meu frate, ia, așa dar, o parte la adăcimea sentimentelor de care e însuflețit un tânăr ofițer turc. Și cu acelaș sentiment îți fac cunoscut că am gustat tot ce am putut avea pe lumea aceasta în folosul patriei.

„Martiriul pe care trebuia să-l îndur pentru patrie a fost legat de două gloanțe cari m-au izbit în inimă; nu pot să aduc o jertfă mai mare. Dacă ar fi să mai am ceva îndatoriri față de alții, aceștia ar trebui să mă ierte. Așa că îmi mai rămâne o singură datorie: datoria față de mama. Du-te și cercetează-o de biata mamă. Îți trimit aci

adresa ei. Nu trebuie să o consolezi, căci n'are nevoie să fie consolată. Ea e o mamă de turc...

„Ieri am avut un acces de friguri și în delir mi-am văzut pe mama. Caporalul era îngrijorat de starea mea și îmi săruta mâinile. De cât aceste mângăieri nu mi-au redat liniștea.

„După aceea, am adormit, am respirat fără să simt dureri și am visat.

„Călăreții veneau de departe, dintr'o oază inverzită. În fruntea lor călărea unul mai tânăr. Figura sa era încadrată de o barbă neagră.

„Tânărul călăreț s'a apropiat de mine, eu însă nu mai aveam nici o putere și abia mă puteam ține pe genunchi, ca să-l salut. El însă s'a aplecat de pe calul său superb și mi-a cuprins capul cu mâinile sale. În reflexul săbiei sale am văzut ca într'o oglindă cum mi-a pus pe capul meu coada de cal, care e semnul distinctiv al unui pașă.

— „Cine ești?” l'am întrebat.

— „Un turc”, mi-a răspuns el.

— „Și cum te cheamă?”

— „Ertogru”, fu răspunsul.

„Când am deschis ochii, caporalul surădea, ca și cum ar avea să-mi spună ceva.

— „Ce este?” l'am întrebat eu.

— „Știrile de pe câmpul de luptă glăsuiesc că dușmanul a fost respins.

„Iubitul meu frate, nu mai sunt bolnav, nu mai sunt rănit și neputincios. Nu sunt decât obosit.

„Sărut mâna mamei și ție îți sărut ochii.

„Uită-mă pe mine, ca să te poți gândi la alții...”

După ce am citit scrisoarea, m'am dus de grabă la mama prietenului meu. Porțile conacului erau largi deschise. Lăzi și cuiere stăteau împachetate în mijlocul curții. Servitorii forțeau încoace și încolo. Când am intrat, mama prietenului meu mi-a întins mâna. Am sărutat această mână sfântă. Buzele bătrânei femei tremurau:

„Fratele tău a devenit un martir”, îmi zise ea și îmi arată telegrama. Mi s'au umplut ochii de lacrimi și tremuram din tot trupul. O durere ascuțită îmi străpungea inima.

Mama prietenului meu îmi grăi cu o hotărâre bărbătească: acum vreau să mă duc într'acolo, într'acolo” și arăta spre orizontul îndepărtat. „Ca o pasăre călătoare vreau să mă întorc în patrie!”

Am întrebat-o: „dece pleci?” Am simțit însă îndată că de prisos era întrebarea aceasta.

Ea mi-a luat mâinile în mâinile sale cari ardeau de friguri uoare.

„Aicea nu mai am ce căuta. Am născut pe fiul meu acolo și l'am jertfit aicea. Acum trebuie să mă duc acolo, ca să cresc pe cei doi băieți ai fetei mele, pentru ca la vremea lor să-i pot jertfi și pe danșii aicea. Pentru aceasta mă duc acolo!”

Își lăsă după aceea capul în jos și începu să întorcă boabele dela mătâni.

Două ore mai târziu eram pe puntea vaporului. Portul zăcea cufundat într'o umbră neagră. Dincolo la lsküdar ferestrele caselor luminau ca niște flăcări. La al treilea semnal ancora a fost ridicată, iar eu mi-am luat rămas bun dela mama prietenului meu.

„Alai selamet versun, Dumnezeu să te aibă în pază”, i-am zis acestei mame de erou, ducându-i mâna la buzele mele. Ea își scoase din deget un inel prefios și mi-l dete, zicându-mi: „Ia-l ca amintire și Dumnezeu să te binecuvânteze.”

Am sărit în barcă și m'am întors la țarm. În partea dinlăuntră a inelului erau gravate în vechiul scris turcesc cuvintele: „rămâi turc și iubește pe cei ce nu sunt turci.”

(Tradusă de N. BATZARIA)

NOTĂ. — În afară de valoarea literară, nuvela de mai sus, datorită scriitorului turc Aka Ghiunduz, este importantă și prin aceea că într-insa se oglindește noul curent literar turcesc, anume cultivarea sentimentului național turcesc, lucru care nu se întâlnește la scriitorii turci mai vechi.

N. B.

Ernest Hello

Vânzători izgoniți din Templu

Gândește-te ce va fi la sosirea Judecătorului, când va veni înarmat în toată strălucirea aspririi Lui.

El vine să cerceteze dacă Templul Domnului a rămas curat, dacă acolo e inadevăr cămara unde se schimbă șaptele între Dumnezeu și om.

Templul, ești tu însuși. Fîndul sufletului tău, e locul unde tu poți asculta în tăcere un cuvânt al Domnului.

Acolo iarăși, tu poți roși un cuvânt, pe care Domnul să-l poată auzi. Căci acolo e centru inimei tale, iar împărăția cerului e în noi. Dacă intrînd în tine El te va găsi negustor, dacă va găsi în fundul tău un suflet plin cu marfă de vânzare și de cumpărare, — te va asvîrî în întunericul din afară.

El nu caută în tine altceva de cât moneda Lui, cu efigia lui împărătească, și cu împărăteasca lui inscripție.

Și va cere dela tine cu o asprime înfiorătoare, să-l arăți efigia. Îți va spune: „fiindcă porți numele de om, arată-mi iocane adevărate a omului, nu vreau imaginea unei bestii, vreau chipul omului.

Sufletul tău este adulter, și moneda aceasta este mînjită. A trecut prin toate mâinile cumpărătorilor și vânzărilor.

Cerul a dispărut din ea: nu mai vîd de cât lutul.

Dacă porți numele de creștin, arată-mi efigia creștină. Dacă porți pe aceia a unui religios, arată-mi efigia unui religios”.

Iubirea lui Dumnezeu este ca magnetul, nu atrage de cât metalul pur.

Păstrează-ți dar unitatea spiritului. Căci promiscuitatea seamănă cu teigheaua vânzărilor și a cumpărătorilor.

D. NANU

1) Dintr'un volum „De la Neant la Dumnezeu” pe care traducătorul l'a închinat amicului său: Gala Galaction.

— A. S. PUSKIN —

Tiganii

II

E ziua. Moșul blînd apare
În jurul satreii, grîjului:
„Zamfira! Soarele răsare!
„Voinice, scoală, că-i târziu!”

„Destul ați stat în așternut!”
În jur, sporește harmalaia;
În grabă, cortu-i desfăcut;
Tabonu-i gata de plecare
Și-acuma, iată-i în mișcare.
Străbat ca valul prin câmpii.
Măgarii în spinare duc
Voioasa spuză de copii.
Bătrîni, flăcăi, pînîrîi și fii,
Neveste, fete, vin buluc.

Dar strigă, șberăț, lăldială,
Și răcnelul de urs în fiare;
A lanțului bălîngăială;
A zdrențelor împietririare;
Bătrîni, dancii, ca și goi;
Lătratul, rofite neunse,
Și fipețele de cimpoi
E tot sărman, sălbatic... Însă
I-așa de viu și-așa departe,
De-a noastre mici plăceri deșarte,
De traiul nostru mori, trîndav,
Și searbăd, ca un cânt de sclav!

Din rusește de Dr. A. Bortkiewicz și C. Iordăchescu

NOTE

La Mailiane s'a celebrat zilele acestea, zece ani dela moartea lui Frederic Mistral, mare poet provençal. Cu acest prilej s'a desvoltat și monumentul ridicat în amintirea autorului poemei „Mireille”.

Editorii Gabriel Wells, Dodd Meaad din New-York și John Lane din Londra, anunță prima traducere, în limba engleză, a operilor lui Anatole France. Această ediție de lux, tipărită pe hârtie de pânză și cu inițialele autorului în filigrană va avea 30 de volume în octavo și apare în trei serii. Prețul tuturor volumelor va fi de 45 livre sterline, adică 3600 franci sau... vreo 36.000 de lei.

În seara când Alfred de Musset își reprezenta întâia oară piesa „Caprice” la Comedia Franceză, editorul Charpentier se oferă să-i cumpere drepturile de autor. Îscălră următorul contract:

Intre Subsemnații:

Alfred de Musset, om de litere, domiciliat la Paris, quai Voltaire 21, deoparte;

Gervais Charpentier, librar-editor, domiciliat la Paris, rue de Lille 17, pe de alta.

S'a convenit următoarele:

D. Alfred de Musset, vinde, cedează și transportă în proprietatea d-lui Charpentier, care acceptă, toate drepturile cunoscute sub numele de drepturi de autor, ale piesei ce poartă titlul „Le Caprice” și care urmează să se reprezinte astăzi seară la teatrul Francez etc...”

Interesant este că această cedare de drepturi se face în schimbul sumei de cinci sute de franci.

Tinerii poeți și autori dramatici de astăzi se pot consola cu un atât de strălucit predecesor.

REMY de GOURMONT

VERDE

După opt zile de tăcere, după ce suferise, disprețuitoare, toate chinurile, toate știricurile interogatoriului, Caterina, învinută de a-și fi otrăvit stăpîna, pe doamna W... vorbi în sfârșit și mărturisî:

— „Ei bine, da, eu am otrăvit-o; și cu toate acestea nu sunt vinovată. Traiam împreună cu dansa, singure amîndouă. Era o femeie rea fiindcă nimeni de 6 luni încoace, n'a stat la dansa mai mult de 2-3 ceasuri, și asta numai dimineața. Așa că, singură eu pot fi învinuită: m'am gândit și am văzut că așa e. La început mă hotărâsem să scap, nemărturisind nimic; și să rămîn înaintea dv. și a tuturor magistraților, mută, ca o moartă; dar am înțeles în acelaș timp, că tocmai aceasta m'ar condamna. Abia azi de dimineață, deșteptîndu-mă din somn, am început să văd limpede. Până acum aveam impresia că trăiesc într'o noapte neagră, și credeam că o să mă lăsați așa, că o să mă uitați cu totul. De câte ori mă chemați la interogator, ascultam cuvintele dv. fără să le înțeleg și zăbeam, pe cât mi-aduc aminte, căci eram mulțumită s'aud pe cineva vorbind. Desigur, în noaptea asta, s'au răfuit toate în capul meu, fără să vreau. Am să vă istorisesc, deci, toată întâmplarea, așa cum s'a petrecut. Nu sunt vinovată!”

Caterina nu era o femeie vulgară, deși de o condiție îndolnică. Nu era nici damă de companie, nici servitoare. Pe vremuri fusese învățătoare. Originea ei erau modeste, dar cinstită. Era o femeie înaltă, palidă, avea părul negru cu reflexe roscate, și ochii verzi. Când își înălța capul, într'o mișcare trufă, ascultam cuvintele dv. fără să le înțeleg și zăbeam, pe cât mi-aduc aminte, căci eram mulțumită s'aud pe cineva vorbind. Desigur, în noaptea asta, s'au răfuit toate în capul meu, fără să vreau. Am să vă istorisesc, deci, toată întâmplarea, așa cum s'a petrecut. Nu sunt vinovată!”

„Ochi verzi”, se gândi el, „ochi de pisică, ochi de monstru!” Ea coboră pleoapele, așteptînd un răspuns; apoi îl privi cu acru întrebător.

„Ochii verzi, un verde frumos, delicat, profund, gîndi iar judecătorul. Ochii de îndrăgostită... De sigur, în afacerea asta e amestecat și un bărbat. Ea vrea să-și scape amantul. Că-l iubește o trădează ochii; că e iubită, o dovedește frumusețea ei. Ce searbădă e justiția; fiindcă ce însemnată poate avea în fața lumii dispariția unei femei bătrîne, dacă faptul acesta a picurat forțire în ochii aceștia plutitori! Și ce bine le-ar sta ochilor aștia, nebulni... Ah! simt că înnebunesc și eu...”

Judecătorul încruntă sprâncenele și rosti scurt:

— Te ascult.

— Dar Caterina își dăduse seama de efectul ce produsese, prin atitudinea-i femeiească, și atunci deveni și mai femeie.

— Acum doi ani, intrai în serviciul doamnei W... în calitate de damă de companie; curînd însă, bîgai de seamă că voi fi silită, cea mai mare parte din timp, să îndeplinesc un serviciu cu mult mai umilitor. Niciodată servitoare, nu ședeau în casa asta, mai mult de o săptămână; ceața, bănuielele, răutatea stăpînei, descurajau pe bietele femei. Suferind și eu acelaș tratament păcătos, mă gîndii la început, să părăsesc serviciul, când într'o zi, lui seama că de mine avea un fel de teamă, și că, în sfârșit, eu oare care dibăcie, i-ași fi putut ține piept. Atunci, am rămas. În vremea din urmă, chemam o vecină săracă, pe care o puneam să-mi mai ușureze munca cea grea, așa că țineam singură toată casa, fără ajutorul vre-unui alt servitor. Eram destul de liniștită, ba uneori zăbeam, când mă ocăra stăpîna. Totdeauna îmi vorbea cu glasul aspru și răstit, dar eu nu-i răspundeam nici odată, și se potolea. Aș fi suferit viața asta, în așteptarea unor vremuri mai bune; foarte des plecam de acasă...

— Te duceai să-ți vezi amantul?

— Da, Domnule, mă întâlneam cu amantul meu zilnic, și zilnic: măș duce să-l văd, dacă mi-ai îngădui-o...

Ochii ei verzi se făcuseră așa de blîzi și de întocați totdeauna, încât judecătorul neîndrăznind să-i privească în față, inclină capul și zise:

— Urmează te rog.

În timpul acesta, se juca cu un creion, zmăngăind o foaie albă de hîrtie.

— Ajunsesem, reluă liniștită, Caterina, la capitolul bănuielelor.

Mîncarea n'o gătea în casă, dar, bun înțeles, eu o porunceam, când ne-o aducea trebuia să treacă prin mâinele mele, așa că eu te eram răspunzătoare. Însă cum nu ne potriveam la gusturi, stăpîna mea, îmi îngăduia să-mi aleg totdeauna ce-mi place. De aci se trage toată nenorocirea mea — ca și a ei — adăogă Catrina cu cruzime.

— Nu înțeleg!

— Ei! pentru că îi intrase în cap, da, îi intrase în cap... Ceeace s'a și întâmplat, complectă judele.

— Da, Domnule, începuse să creadă ceeace fatal trebuia să se întâmple, ceeace singură își pregătise, nu cu mâinele ei, dar cu felul ei de-a vorbi. Când o cautai dădea la o parte farfuria și-mi striga: „Caterino, ai vrut să mă otrăvești?” Li răspundeam liniștită: „Eu, Doamnă, nu m'am gîndit nici odată la una ca asta. D-ta știi bine!” Ea relua: „Atunci gustă tu întâi”. Mă resemnam și gustam din mîncarea ei. Satisfăcută D-na W... începea să mîncare, murmurînd: „Bine, am scăpat și de data asta”. Cuvintele acestea, repetate mereu ajunseseră pentru mine un fel de obsesie.

— Le auzeam în timpul nopții, în vis și uneori chiar deșteaptă. Trebuia să fi plecat. Nu știu! N'am plecat. Cam în acelaș timp, am avut și oarecare nenorociri. Amantul meu se îmbolnăvi, și fu silit să plece la Paris.

Credeam că înnebuniseră, dacă obsesia poate fi nebunie, și într'o dimineață m'am pomenit repetînd, ca o litanie: „Astăzi trebuie să se întâmple! Astăzi trebuie!”

Judecătorul se uită la ceas și se ridică brusc.

— Vom continua mai târziu... Linștește-te... Nu mai spune nimic.

Peste două ore, singur cu Caterina, în celula ei, îi spunea: — Copila mea, nu există nici o dovadă în potiră D-tale, decât propriile-ți mărturisiri. Eu um, nu-ți mai pun nici o întrebare. Poate mai târziu, îmi vei destăinui singură, tot.

— Mai târziu? răspuse Caterina. De unde știu că ai să mă mai vezi?

— Doresc să te revăd. N'am fost oare bun cu D-ta? Copila mea, nu-ți spun asta ca să mă falez, dar dacă nu te scap dela moarte, nu-i mai puțin adevărat că te scap de închisoare, și de infamie. Cred că ai să-mi fii recunoscătoare?

— Viața mea, zise Caterina, mi prețuia nimic! Și acum! Închisoarea mă înspăimîntă, libertatea mă înspăimîntă și mai mult.

— Își ascunse fața în mâini și plînsu.

— Te așteaptă amantul, nu-i așa? adăogă judecătorul cu glasul tremurător pușin.

— Crezi că mai vedea plîngînd, zise Caterina, dacă m'a așteaptă un amant?

— Atunci, pot să te iubesc! Mă lași să te iubesc?

— Te pot eu opri?

— Îți mulțumesc; dar D-ta, ai să mă iubești?

— Eu, eu? Poate că te-ași fi iubit dacă m'ai fi condamnat din gelozie, ca să mă desparț de un amant...

— Dar eu știu că nu ai amant. Judecătorii de instrucție știu multe lucruri.

— E adevărat, a murit, și abia după moartea lui am aflat că mă înșela... Lasă-mă, lasă-mă singură acum...

— O să ne mai întâlnim, ca să-mi povestești sfârșitul întâmplării. Dar aci urma el pe șoptite, nici un cuvînt mai mult. Măino vei primi adresa casei în care te voi aștepta.

Judecătorul posedă surăsul ochilor verzi ce-l vrăjiseră, precum și trupul alb și pur al Caterinei cu florile-i roșii și în tuncimile-i roscate. Li fu amantă plăcută, dar visătoare, prea mult, că uneori părea că se schimbă în statuia visului. Decate ori o trezea din visare, ea i-apuca mână cu care o mîngăia pe umeri, și i-o săruta.

Nici odată nu mai vorbiră de sfârșitul întâmplării. Judecător